

DUBRAVKA IVŠIĆ MAJIĆ

Vodeni svijet¹

Bezbojna tekućina bez okusa i mirisa, izvor života, kemijski spoj H_2O – sve je to voda. U jezikoslovnome je svijetu *voda* hrvatska riječ naslijeđena iz praslavenskoga **voda*. Nalazi se u gotovo jednakome obliku u svim slavenskim jezicima (usp. starocrkvenoslavenski *voda*, slovenski *vóda*, ruski *водá*, češki *voda*). Praslavenska riječ **voda* naslijeđena je iz indoeuropskoga **wodr* ‘voda’, što je dalo riječi značenja ‘voda’ i u drugim indoeuropskim jezicima, npr. grčki *ῥῥῥῥ* [hýdōr], engleski *water*, njemački *Wasser*, a u latinskome se odrazilo kao *unda* ‘val’.

U hrvatskome riječ *voda* ima veliko tvorbeno gnijezdo. Njemu pripadaju npr. umanjenica *vodica*, pridjev *vodeni* sa svojim izvedenicama *vodenića*, *vodenička*, *vodeničak* te još brojnije složenice poput *vodopad*, *vodoskok*, *vododerina*, *vodostaj*, *vodotok*; *vodenuha*, *vodenuk*, *vodomar*, *vodozemac*; *vodovod*, *vodoinstalater*, *vodokotlić*, *vodonoša*; *vodootporan*, *vodonepropustan*, *vodoravan*. Pa, i element koji sadržava voda dobio je prikladno hrvatsko ime – *vodik*.

I grčki odraz indoeuropske riječi za vodu, *ῥῥῥῥ* [hýdōr] vidljiv je u brojnim hrvatskim riječima, npr. *hidrant*, *hidratacija*, *hidrologija*, *hidraulika*, *hidrotehnika*, *hidroelektrana*, *hidrofilan*, *hidrofoban*, *hidrofor*, *hidrogenacija*, *hidrogliser*, *hidroavion*, *hidroizolacija*, *hidroksid*, *hidroliza*, *hidronim* te još *ugljikohidrat* i *dehidracija*. Manje je vidljiv u nazivu klepsidra ‘vodeni sat’ (od grčkoga *κλεψύδρα* [klepsýdra], doslovno ‘kradljivac vode’).

U latinskome je došlo do pomaka značenja te je indoeuropska riječ **wodr* dala riječ *unda*, koja u prvome redu znači ‘val’, a rjeđe ‘voda; more; rijeka’. Opća riječ za ‘vodu’ u latinskome je *aqua*, koja potječe od različitoga (indoeuropskoga) korijena, a u hrvatskome se krije u posuđenicama poput *akvarij*, *akvedukt*, *akvamarin*, *akvarel*, *akvatorij*, *akvaplan* te *gvaš*.

Latinska riječ *unda* svoje odraze u hrvatskome ima u obliku izvedenica glagola *undō* ‘obilovati, poplaviti’, izvorno ‘valovito se gibati’, npr. *inundacija* ‘izlijevanje vode, poplava’ i ‘poplavno područje oko korita vodotoka’ (od latinskoga *inundatio* ‘poplava’), *redundancija* (iz latinskoga *redundantia* ‘obilje, obilnost izraza’). U francuskome se latinska riječ *unda* razvila u *onda* ‘val’, od čega je izveden glagol *onduler* ‘praviti valove’,

¹ Ovaj je rad nastao u okviru projekta *Etimološki rječnik* – 3. faza (EtRje3), koji financira Europska unija – NextGenerationEU. Za iznesene stavove i mišljenja odgovorna je samo autorica te ti stavovi ne odražavaju nužno službena stajališta Europske unije ili Europske komisije. Ni Europska unija ni Europska komisija ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

koji je preko njemačkoga glagola *ondulieren* i izvedenice *Ondulation* u hrvatskome dao naziv za trajno kovčanje kose – ondulacija.

I u germanskim jezicima mnogobrojni su odrazi indoeuropskoga korijena **wed-* ‘voda’. Engleska riječ *water* ‘voda’ u hrvatskome se nalazi u nazivu sporta *vaterpolo* (posuđenica iz engleskoga *water polo*), a glagolska izvedenica od toga korijena (usp. engleski *wash*, njemački *waschen* ‘prati’) krije se u razgovornoj riječi za ‘rublje’ i njezinim izvedenicama: *veš*, *vešmašina*, *vešeraj* i sl. (prema njemačkome *Wäsche* ‘rublje’, *Waschmaschine* ‘stroj za pranje rublja’, *Wäscherei* ‘praonica rublja’).

Od „vodenoga” korijena **wed-* u indoeuropskome je tvorena i riječ **udreh₂* ‘vodena životinja’, koja je u hrvatskome dala riječ *vidra* (od praslavenskoga **vydra*), u latinskome *lutra* ‘vidra’, a u grčkome riječ *ῥῆψα* [hýdra] ‘vodena zmija’. Grčka je riječ *ῥῆψα* [hýdra] preko latinskoga u hrvatskome dala naziv za slatkovodni polip *hidru*, a latinska je riječ *lutra* preko španjolskoga dala naziv za drugu krznenu životinju, *nutriju*.

Moguće je da je od indoeuropskoga korijena **wed-* postala i riječ *vjedro* (od praslavenskoga **vėdro* ‘posuda za vodu’).

Još jedna indoeuropska izvedenica korijena **wed-* pridjev je **wed-ro-* ‘poput vode’, koji je u latinskome dao riječ za ‘staklo’, *vitrum*. Izvedenice te latinske riječi kriju se u hrvatskim riječima *vitrina* (od latinskoga *vitrinus* ‘stakleni’, preko francuskoga *vitrine*) i *vitraj* (iz francuskoga *vitrail*, izvedenica od *vitre* ‘staklo’, od latinskoga *vitrum*).

Usto, indoeuropska riječ za ‘vodu’ krije se i u nazivima alkoholnih pića *votka* i *viski*: riječ *votka* podrijetlom je ruska umanjena riječ *водá* (*wódka*), a naziv *viski* proširio se preko engleskoga *whiskey* iz gaelskoga *uisge beatha* (doslovno ‘voda života’). Gaelska riječ *uisge* razvila se od staroirskog *uisce* ‘voda’, što potječe od indoeuropskoga korijena **wed-* ‘voda’. Iako pravi znalci i uživatelji alkoholnih pića tvrde da „voda ni u cipeli nije dobra”, ipak od uživanja u *vodi života* neće lako odustati.

Pretpлатите се на дванаесто годиште *Hrvatskoga jezika*!

Pretpлатити се možete putem e-adrese hrjezik@ihjj.hr ili mrežnih stranica knjige.ihjj.hr. Uplate se šalju na račun u Privrednoj banci Zagreb: HR6023400091110616363 s naznakom „za *Hrvatski jezik*”. Svi pretpлатnici postaju članovi Kluba pretpлатnika časopisa *Hrvatski jezik* te ostvaruju pravo na 40 % popusta na sva institutska izdanja.